

О. М. Віленчук, к. е. н., докторант²,
кафедра фінансів і кредиту

ОСНОВНІ НАПРЯМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ РИНКУ АГРАРНОГО СТРАХУВАННЯ

Постановка проблеми. Сучасні реалії розвитку вітчизняного ринку аграрного страхування зумовлюють необхідність його капіталізації. Такі судження ґрунтуються на потребі підвищення фінансово-економічної спроможності страхових компаній щодо надання високоякісних страхових послуг аграріям, а також мотивування виробників сільськогосподарської продукції до інвестування коштів у власний страховий захист. Відтворення паралельності розвитку цих двох взаємопов'язаних процесів, створення основи для забезпечення ефективного функціонування механізму протидії сільськогосподарським ризикам з широким використанням можливостей страхування.

Забезпечення еквівалентного розподілу ризиків і відповідальності між суб'єктами страхового процесу необхідно розглядати як цивілізаційний крок у напрямку підвищення продовольчої безпеки країни. Однак, відношення застрахованих до посівних площ за 2011-2015 рр. знаходилося у межах 3%. Постає необхідність в обґрунтуванні напрямів капіталізації ринку аграрного страхування, виходячи з ресурсної бази їх учасників.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. У наукових дослідженнях аграрного спрямування достатньо широкого, особливо за останні роки, відображено питання щодо формування страхових відносин у сільській місцевості, зокрема в працях: Ю. Алескерова; В. Базилевича; О. Залетова; Г. Козоріз; О. Козьменко; С. Навроцького. та ін. Проте, капіталізація ринку аграрного страхування залишається практично поза увагою науковців, що зумовлює потребу в активізації досліджень відповідного напрямку.

Результати дослідження. Ключовою інституцією страхового ринку безумовно виступає страхова компанія. Саме завдяки її функціонуванню відбуваються процеси розподілу ризиків і відповідальності, у той же час, страхувальники за відповідну плату отримують страховий захист. Взагалі досліджуючи професійну

²Науковий консультант – д. е. н., професор В. В. Зіновчук.

діяльність страхових компаній в Україні необхідно констатувати про незначний сегмент аграрного страхування у структурі майнових видів страхування (табл. 1).

За 2011-2015 рр. кількість страхових компаній, що надавали послуги в сфері аграрного страхування змінювалась їх загальна чисельність становила від 8 до 14. У той же час, більше 300 страхових компаній (які спеціалізуються у сфері майнових видів страхування) спроможні були б надавати страхові послуги аграріям. Водночас, частка страхових премій з аграрного страхування в загальній структурі майнових видів страхування за досліджуваний період становила менше 1%. Наведені дані свідчать про невикористаний інституціональний потенціал розвитку ринку аграрного страхування в Україні.

Таблиця 1

Тенденції розвитку аграрного страхування у сегменті, інших видів страхування, ніж страхування життя

Роки	Інші види страхування, ніж страхування життя			Аграрне страхування			Частка аграрного страхування у структурі майнових видів страхування		
	Страхові компанії, (шт.)	Страхові премії, (млн. грн)	Страхові виплати, (млн. грн)	Страхові компанії, (шт.)	Страхові премії, (млн. грн)	Страхові виплати, (млн. грн)	Страхові компанії, (шт.)	Страхові премії, (млн. грн)	Страхові виплати, (млн. грн)
2011	378	21347,1	4793,4	14	136,3	38,2	3,70	0,64	0,80
2012	352	19698,7	5068,8	14	130,5	53,5	3,98	0,66	1,06
2013	345	26185,1	4502,6	8	135,4	13,1	4,64	0,52	0,29
2014	325	24607,5	4826,2	10	72,8	5,5	3,08	0,30	0,11
2015	312	27549,4	7608,9	12	77,7	11,9	3,85	0,28	0,16

Джерело: розраховано за даними [2].

Значна кількість страхових компаній не вбачають підприємницького інтересу до ринку аграрного страхування. Це пов'язано у першу чергу з важко прогнозованістю сільськогосподарських ризиків та високою ймовірністю їх реалізації, необхідністю концентрації значних страхових резервів для забезпечення платоспроможності і ліквідності страховика. Підвищення фінансово-

економічного інтересу страховиків до ринку аграрного страхування можливий за умов нарощування обсягів інвестування коштів в страховий захист аграріїв, що сприятиме капіталізації страхових резервів та вільних резервів страховиків.

Термін капіталізації страхових компаній досить поширене поняття в американській і європейській науковій літературі. Так професор Оксфордського університету Скот Е. Гаррігтон страховий капітал визначає як один із головних елементів страхової діяльності, що служить для забезпечення взятих на себе зобов'язань і захисту страхувальників від ризиків [5]. Загальноприйнятим є твердження про те що страховий капітал розглядається як міра достатності та адекватності обсягу капіталу і ризику, який несе в собі страховик у формі страхових зобов'язань [1].

Достатня капіталізація страховика дозволяє забезпечити прийнятний рівень фінансової стійкості страхової компанії. Дану фінансово-економічну категорію Ткаченко Н. В. розглядає, як "такий стан організації її грошових потоків (вхідних і вихідних), при якому страхова компанія здатна своєчасно та в повному обсязі виконувати зобов'язання за негативного впливу як зовнішніх, так і внутрішніх чинників відносно всіх суб'єктів ринку впродовж визначеного часу за рахунок залучених і власних ресурсів, забезпечувати відновлення своїх фінансових показників за будь-якого несприятливого впливу до бажаного і/або оптимального рівня, адаптуватися до постійно змінюваного ризикового економічного середовища, використовувати нові обставини, властивості та відносини для власного цілеспрямованого і динамічного розвитку на основі зростання обсягів прибутку й капіталу в даний час та прогнозований перспективі" [4, с. 25–26].

Суттєвим резервом капіталізації ринку аграрного страхування є використання потенціалу інших страхових компаній, які спеціалізуються в сфері майнових видів страхування (табл. 1) У процесі дослідження було встановлено позитивну динаміку нарощування фінансової спроможності страховиків щодо виконання взятих ними зобов'язань за договорами майнового страхування. За 2011-2014 рр. сукупний капітал страховиків збільшився на 28,0% (з 70989,3 млн. грн до 98516,0 млн грн). У 2015 р. даний показник скоротився на 17,4 %, це пов'язано зі скороченням фактичного запасу платоспроможності та сум гарантійного фонду страховиків у зв'язку з значними виплатами страхових відшкодувань та іншими витратами, пов'язаних з організацією і введенням страхової діяльності (табл. 2).

Аналіз динаміки фінансової спроможності аграрного сегменту майнового страхування показує, що вона досить обмежена у зв'язку з незначною кількістю страховиків, які були залучені до процесу аграрного страхування. Частка капіталу страховиків, які залучені до надання послуг з аграрного страхування в структурі решти страхових компаній, які здійснюють свою професійну діяльність у сегменті майнових видів страхування знаходилося в межах 10 %. Це є свідченням спроможності розширення страхового покриття сільськогосподарських ризиків за рахунок залучення більшої кількості страхових компаній.

Таблиця 2

Оцінювання резерву страхових компаній у покритті страхуванням сільськогосподарських ризиків

Роки	Розмір статутного капіталу, (млн. грн)	Величина сформованих страхових резервів, (млн. грн)	Фактичний запас платоспроможності, (млн. грн)	Сума гарантійного фонду (млн. грн)	Сукупний капітал страховиків які надають послуги в сфері майнового страхування		
					з усіх видів майнового страхування (млн грн)	у т. ч. з аграрного страхування (млн грн)	Частка капіталу страховиків з аграрного страхування у загальній структурі (%)
2011	12610,1	8516,0	34064,5	15798,7	70989,3	7616,8	10,73
2012	13114,4	8842,9	41202,4	20090,9	83250,6	7704,9	9,25
2013	13664,5	9489,7	49688,0	23793,3	96635,6	5152,9	5,3
2014	13243,2	9740,9	51035,3	24496,7	98516,0	5874,5	5,96
2015	12985,0	10748,5	39618,6	18072,0	81424,1	7098,0	8,7

Джерело: розраховано за даними [2, 3].

Забезпечення поступового процесу капіталізації страхових премій можливо за умов диверсифікації джерел покриття витрат на аграрне страхування. Світовий досвід визначає чотири основних джерела фінансування витрат на страхування сільськогосподарських ризиків: 1) власні оборотні кошти аграріїв; 2) інвестиційні та кредитні ресурси спрямованні на страховий захист; 3) субсидування страхових премій з державного і місцевих бюджетів (особливо за умов посилення

процесів децентралізації і самоврядування в державі); 4) кошти отримані виробниками сільськогосподарської продукції завдяки функціонуванню державно-приватного партнерства у сфері аграрного страхування. Вибір того чи іншого джерела сплати страхових платежів залежить від багатьох факторів, а саме: рівня платоспроможності самих аграріїв; державної політики стосовно розвитку аграрного страхування; інституціонального і інфраструктурного забезпечення страхового ринку тощо.

Висновки. Подальше функціонування національного ринку аграрного страхування потребує диверсифікації джерел його капіталізації. Концентрація страхових компаній та сформований ними фінансовий капітал на майновому сегменті страхового ринку свідчить про наявні можливості розширення страхового покриття сільськогосподарських ризиків. Формування достатнього рівня капіталізації страхового ринку дозволить вирішувати дві основоположні проблеми, які постають перед учасниками страхового процесу, а саме гарантувати належний рівень страхового захисту аграріям та підтримувати належний стан платоспроможності і ліквідності страховиків при здійсненні ними відшкодувань за фактом настання страхових подій.

Список використаних джерел

1. Козоріз Г. Г. Капітал і капіталізація страхового ринку України: монографія / Г. Г. Козоріз. – К. : Ун-т банк. справи НБУ, 2010. – 327 с.

2. Національна комісія, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>.

3. Проект “Розвиток фінансування аграрного сектору в Європі та Центральній Азії” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agroinsurance.com>

4. Ткаченко Н. В. Забезпечення фінансової стійкості страхової компанії: теорія, методологія та практика [Текст]: монографія / монографія / Н. В. Ткаченко; Нац. банк України, Ун-т банк. справи – Черкаси “Черкаський ЦНТЕІ”, 2009. – 570 с.

5. Henri de Castries Capital Adequacy and Risk Management in Insurance The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice Vol. 30, No. 1 (January 2005), pp. 47-51